

EK pārskatīs tiešo maksājumu sistēmu nākamajā plānošanas periodā

Eiropas Savienības (ES) lauksaimniecības ministru sanāksmē 19. un 20. novembrī Briselē, kad notika diskusijas par ES Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) reformu jeb t. s. "veselības pārbaudi", tika panāktas vairākas Latvijai nozīmīgas vienošanās.

"Svarīgākā vienošanās, kas panākta sanāksmē, ir deklarācija par to, ka EK un Eiropas Padome pārskatīs lauksaimniecības tiešo maksājumu sistēmu un pastāvošās atšķirības ES dalībvalstu starpā ar mērķi veidot jaunu lauksaimniecības politiku nākamajā plānošanas periodā," stāsta Mārtiņš Roze. "Par to, ka šādam pārvērtējam Briselē nepiekrītis jau nākamajā gadā, mēs nepārprotami tikām brīdināti un ar to rēķinājāmies, tāpēc šo mērķi izvirzījām uz 2013. gadu un to esam panākuši," pēc sanāksmes Briselē informēja zemkopības ministrs Mārtiņš Roze.

Kopumā kardinālas izmaiņas Eiropas Komisijas (EK) nostājā nav izdevies ieviest, tāpēc Latvija neatbalstīja EK un Padomes priekšlikumus, paužot nostāju pret piedāvāto kompromisu. Latvijas pozīcija ir noraidoša, jo EK piedāvātais kompromiss negarantē tūlītēju un atbilstošu finansējumu tiešajiem maksājumiem un lauku attīstības pasākumiem, t. sk. jaunajiem izaicinājumiem.

"Tomēr ir panāktas vairākas mūsu valsts lauksaimniecībai pozitīvas lietas, kas vieš pārliecību par to, ka situācija Latvijas lauksaimniecībā būs stabila, un lēmumi, kas pieņemti Eiropas Komisijā (EK) KLP "veselības pārbaudē", to nepasliktinās. Naudas Latvijas lauksaimnieku atbalstam mazāk nekā, uzsvēr zemkopības ministrs.

Atbalsta maksājumi: sarunās Briselē ir panākta vienošanās, ka laikā no 2010. līdz 2012. gadam Latvijas tiešo maksājumu aploksnē tiks palielināta par 1,45 miljoniem eiro gadā, turklāt dalībvalstīm ir iespēja iekļaut mīksto augļu atbalsta shēmas aploksnē kopējā tiešo maksājumu shēmā pēc tās darbības beigām, un Latvijai tie 92 tūkstoši eiro.

KLP "veselības pārbaudes" rezultātā jaunajām dalībvalstīm tiek dota iespēja lauksaimniekiem piešķirt īpašu atbalstu, kas nozīmē, ka Latvija ir tiesīga novirzīt kādu daļu no tiešajiem maksājumiem regulā noteiktu procentu apmērā konkrētiem mērķiem kā īpašu atbalstu.

Sarunu rezultātā ir panākts kompromiss un dalībvalstīm ir dota iespēja nevis 2,5% apmērā, kā sākotnēji priekšlikumi paredzēja, bet gan 3,5% apmērā no dalībvalstij pieejamā kopējā tiešo maksājumu apjoma novirzīt īpašam atbalstam, lai risinātu vides jautājumus, uzlabotu lauksaimniecības produktu kvalitāti un tirdzniecību, lai novērstu sekas, ko radīs pakāpeniska piena kvotu atcelšana un at-

balsta atdalīšana īpaši jutīgās nozarēs, kā arī lai finansētu noteiktu ekonomisku zaudējumu kompensācijas saistībā ar dzīvnieku vai augu slimībām.

Sarunu rezultātā ir pagarināts saistīto maksājumu piemērošanas periods sēklām, kartupeļu cietes ražotājiem un linu pirmapstrādātājiem līdz 2012. gadam. Tas nozīmē, ka dalībvalstis varēs turpināt šīm nozarēm maksāt atbalstu maksājumus par ražošanas vienību līdz 2012. gadam.

Savstarpējā atbilstība: atbalsts lauksaimniekiem ir saistīts ar vides, dzīvnieku labturības un pārtikas kvalitātes prasību ievērošanu. Lauksaimniekiem, kuri minētos noteikumus neievēro, atbalstu samazina. Kompromisā kopumā ir samazināts savstarpējās atbilstības prasību skaits par 8 prasībām, dzēšot tādas prasības, kuras nav būtiskas vai nav saistītas ar lauksaimnieku atbildību, tās ir – prasības vides jomā, kas attiecas medībām un mežu teritorijām; dzīvnieku identifikācijas un reģistrācijas jomā; dzīvnieku veselības jomā, saistībā ar hormonālo preparātu lietošanu. Sarunu ieguvums ir – jaunajām dalībvalstīm labturības prasību izpildes sasaiste ar tiešajiem maksājumiem ir atlikta uz 2013. gadu, līdzšinējā redakcija paredzēja, ka šo prasību izpilde vienotā platības maksājuma shēmas dalībvalstīm ir saistoša jau sākot ar 2011. gadu (Bulgārijai un Rumānijai atlikta no 2014. gada uz 2016. gadu).

Savstarpējās atbilstības prasību neizpildes gadījumā paredzēta iespēja nepiemērot maksājumu samazinājumu, ja tas nepārsniedz 100 Eiro. Turpmāk tā tiks piemērota atsevišķi tiešajiem maksājumiem un atsevišķi lauku attīstības plāna pasākumiem.

Tā kā ūdens aizsardzība un apsaimniekošana lauksaimniecības darbības kontekstā atsevišķos rajonos ir kļuvusi aizvien problemātiskāka, tad labu lauksaimniecības un vides stāvokļa (LLVS) standartu tiek papildināti, lai aizsargātu ūdeni pret piesārņojumu un noteces ūdeņiem, kā arī lai pārvaldītu ūdens izmantošanu. Tomēr sarunu rezultātā ir panākts kompromiss arī šajā jomā – pagarināts ieviešanas grafiks savstarpējās atbilstības LLVS standartam par buferjoslām – no 2009. gada uz 2012. gada 1. janvāri.

Modulācija jeb naudas novirzīšana no tiešā atbalsta lauku attīstībai: Šobrīd visiem veco dalībvalstu lauksaimniekiem, kas saņem vairāk nekā EUR 5000 lielu tiešo atbalstu, maksājumus samazina par 5%, un attiecīgos līdzekļus pārskaita lauku attīstības budžetā. Tiesību aktos šo līdzekļu pārdali sauc par modulāciju.

"Veselības pārbaudes" rezultātā ir paredzamas izmaiņas, tas nozīmē, ka līdz 2012. gadam šo likmi palielinās līdz 10%. Papildu

samazinājumus piemēros lielām saimniecībām (samazinājumu palielinās par 4% saimniecībām, kas gadā saņem vairāk nekā EUR 300 000), šo samazinājumu sauc par **progresīvo modulāciju**.

Sarunu rezultātā būtisks ieguvums ir tas, ka progresīvā modulācija tiek attiecināta tikai saimniecībām, kuras saņem tiešos maksājumus vairāk nekā 300 000 eiro vienā gadā. Attiecībā uz modulāciju jeb finanšu līdzekļu pārdali no tiešajiem maksājumiem uz lauku attīstības pasākumiem ir panākta vienošanās, ka sākotnēji EK piedāvātā finansējuma novirzīšana ir samazināta. Ir palielināts ES līdzfinansējums līdz 90% (iepriekš piedāvāts 75%) modulācijas rezultātā iegūtajām summām lauku attīstības pasākumiem, kas ļaus ietaupīt nacionāla budžeta līdzekļus. Arī Latvijas interesēs bija novērst risku, ka nākotnē tām dalībvalstīm, kurām ir pieejams lielāks finansējums tiešajiem maksājumiem salīdzinot ar Latvijai pieejamo finansējumu, tādējādi būtu iespēja rezervēt lielāku finansējumu lauku attīstības pasākumiem, kas palielinātu nevienlīdzību starp dalībvalstīm lauku reģionos.

Piena kvotas: Briselē tika panākta vienošanās, ka laikā līdz 2013. gadam piena kvotas tiks palielinātas par 1% katru gadu (kopējais palielinājums pret pašreizējo apjomu būtu 5%). Papildus, pārskatot iepriekšējo ierobežojošo sistēmu par piena tauku satura koeficienta piemērošanu, ir veiktas korekcijas, kas Latvijai dod efektu, kas pielīdzināms 2,5% piena kvotas palielinājumam. Ir panākta arī vienošanās, ka turpmāk ražotājam būs jāizpilda 85% no piešķirtās piena kvotas, lai netiktu piemērotas visas neizpildītās kvotas vai tās daļas ieskaitīšanas valsts rezervē. Tas sekmēs strukturālos pārkārtojumus nozarē un valsts kvotas pilnīgāku izmantošanu, atgriežot aprītē brīvos kvotas daudzumus.

Intervence: Komisija ir atkāpusies no savas sākotnējās prasības ieviest kviešu (maizes) intervencei konkursa procedūru ar leņķu ejošu solišanas likmi, sākot ar 101,31 eiro/tonnā, atļaujot dalībvalstīm iepirkt intervencē 3 miljonus tonnu kviešu pēc esošās kārtības. Konkursa procedūra būs piemērojama tikai tad, ja šis apjoms tiks pārsniegts.

Īsās linšķiedras pārstrādē: tiks turpināts atbalsts īsās linšķiedras pārstrādātājiem – 90 eiro/tonnā. Pilnīgai atdalīšanai ir jānotiek tikai ar 2012. gada 1. jūliju. Savukārt garās linšķiedras pārstrādātāji atbalstu saņems līdz 2012. gada 1. jūlijam (kad ir jānotiek pilnīgai atdalīšanai). Līdz tam brīdim atbalsts būs 200 eiro par tonnu, bet no šī brīža atbalsts būs 160 eiro (sākotnēji bija 100 eiro/tonnā).

Nodrošinās pārtikas izsekojamību

Iegādājoties veikalā un tirgū gaļu vai tās izstrādājumus, praktiski ikviens pircējs vēlas zināt – no kurienes tā nākusi, lai būtu drošs par tās legalitāti un kvalitāti.

Lai nodrošinātu pilnīgu pārtikas izsekojamību "no lauka līdz galdam", kautuvju vadītāji par visiem dzīvniekiem, ko plāno nosūtīt uz kautuvi, izņemot medījumus, pieprasa, saņem un pārbauda pārtikas aprites informāciju (PAI). Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa regulu nr. 853/2004, kas nosaka īpašus higiēnas noteikumus dzīvnieku izcelsmes pārtikai, kautuvju īpašniekam šī PAI jāsaņem ne vēlāk kā 24 stundas pirms dzīvnieka nogādāšanas kautuvē un tajā jāiekļauj dati par dzīvnieku izcelsmes saimniecības statusu; dzīvnieku veselības stāvokli; veterināriem medikamentiem vai citu ārstēšanu, kas dzīvniekiem nozīmēta attiecīgā laika posmā, un zāļu izdalīšanās perioda ievērošanu; tādu slimību sastopamību, kas var ietekmēt pārtikas drošību; visu analīžu rezultātiem kas ņemti no dzīvniekiem, tādu slimību diagnosticēšanai, kas var ietekmēt gaļas drošību; ziņojumiem par iepriekš veiktajām pirmskaušanas un pēc kaušanas veterinārās ekspertīzes

rezultātiem tās pašas izcelsmes saimniecības dzīvniekiem; ražošanas datiem, ja tie var norādīt uz slimību klātbūtni, kā arī norāda veterinārārstu (vārds un uzvārds), kurš parasti apmeklē saimniecību.

Dzīvnieka pārvietošanai uz kautuvi no 2008. gada 1. novembra nav derīga "Dzīvnieku pārvietošanas deklarācija". Tās vietā PAI, ko sniedz dzīvnieka īpašnieks vai turētājs, piesakot dzīvnieku kaušanai visas kautuves ievada kautuvju elektroniskās ziņošanas sistēmā. Tā automātiski izveido "Dzīvnieku pārvietošanas pavaddokumentu uz kautuvi". Kautuves pārstāvis šo sagatavotopavaddokumentu izdrukā 2 eksemplāros, kurus pēc dzīvnieka iekraušanas transportlīdzeklī paraksta dzīvnieka īpašnieks un kautuves pārstāvis. Dokumenta vienu eksemplāru saņem dzīvnieka īpašnieks, otru – kautuve. Šim pavaddokumentam obligāti jāpievieno liellopa vai zirga pase. Pirms nogādāšanas kautuvē dzīvniekiem ir jābūt tīriem.

Ja dzīvnieku ievad kautuvē bez "Dzīvnieku pārvietošanas pavaddokumentu uz kautuvi" un 24 stundu laikā rakstiski netiek nodrošināta pilna pārtikas aprites informācija, tad īpašniekam jāreķinās, ka dzīvnieku

nokauj, bet valsts pilnvarotais veterinārārstu pieņems lēmumu par šī dzīvnieka gaļu kā nederīgu lietošanai pārtikai. Ja pārtikas aprites informācija satur paziņojumus par dzīvnieku pārvietošanas aizliegumiem vai arī nav ievēroti noteikumi par veterināro zāļu izmantošanu, vai pastāv apstākļi, kas var ietekmēt cilvēku un dzīvnieku veselību, dzīvniekus, kas jau ir kautuvē, tad tos nogalina atsevišķi no citiem dzīvniekiem un gaļu deklarē kā nederīgu lietošanai pārtikai. Ja dzīvnieka īpašnieks vai turētājs apzināti sniedz nepatiesu pārtikas aprites informāciju, tad Pārtikas un veterinārā dienesta amatpersonām ir tiesības pielietot soda sankcijas šai saimniecībai. Savukārt kautuvei, kas pieņem dzīvniekus bez pārtikas aprites informācijas, var piemērot pat darbības apturēšanu.

Par dzīvnieku saņemšanu un nokaušanu kautuvē informē elektroniski Lauksaimniecības datu centra (LDC) datu bāzi. Tas nozīmē, ka gan zemniekam, gan kautuvei ir pilnīga informācija un iespēja atbildīgi izvēlēties dzīvniekus, bet patērētājs var būt drošs par produktiem, ko izvēlas, jo to ceļam līdz viņa galdam patiesi varam izsekot.

Uzsāk piena lietošanas popularizēšanu skolās

2008. gada 17. oktobrī Eiropas Savienībā (ES) tika uzsākta ES atbalsta programmas "Skolas piens" informatīvā kampaņa, kuras mērķis ir mudināt bērnus lietot piena produktus, paplašināt informāciju par ES līdzekļu pieejamību skolām, kā arī vairāk informēt par pienu kā vērtīgu produktu uzturā.

Ar lozungu "Milk – drink it up" ("Piens – dzer uz veselību!"), kampaņa norisinās visās ES dalībvalstīs. Nākamā gada laikā skolās plānots īstenot vairākus izglītojošus un informatīvus pasākumus. Viens no šādiem pasākumiem, kurā aicināti piedalīties skolēni visās dalībvalstīs, būs foto konkurss par tēmu "Milk Power" ("Piena spēks"). Sikāka informācija par konkursu, kā arī par informatīvo kampaņu kopumā atrodama mājas lapā www.drinkitup.europa.eu.

"Ēšanas ieradumi bērniem veidojas jau mazotnē, un bieži vien šie ieradumi būtiski ietekmēs viņu veselību visas dzīves laikā. Eiropas skolu piena apgādes programmas mērķis ir uzlabot mūsu bērnu veselību gan šodien, gan nākotnē, palīdzot skolām apgādāt audzēkņus ar piena produktiem un mudinot bērnus ēst veselīgi", tā kampaņas svinīgajā atklāšanā Limasolā, Kiprā uzsvēra ES Lauksaimniecības un lauku attīstības komisāre Marianna Fišere Bēla. Līdz šim veiktajos pētījumos konstatēts, ka šodien jaunieši Eiropā saskaras ar aptaukošanās,

liekā svara un nepareizu ēšanas ieradumu problēmām. Visā ES kopumā apmēram 20 – 30% jauniešu vecumā no 7 līdz 11 gadiem cieš no aptaukošanās vai liekā svara. Pastāvot šādai situācijai, pareizas ēšanas un veselīga uztura ieradumu izveidošanas atbalstīšana ir viena no prioritātēm ES.

Informatīvā kampaņa balstīta uz atjaunotās un uzlabotās ES "Skolas piena" atbalsta programmas popularizēšanu. Izmaiņas atbalsta programmas nosaucījumos bija nepieciešamas, jo programmas ietvaros izmaksātā atbalsta apjomi pēdējos gados bija ievērojami samazinājušies, kas, ņemot vērā pieaugošās veselības problēmas jauniešu vidū, ir nepieņemams.

Jaunā regula (komisijas regula nr. 657/2008, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā piemērot Padomes regulu nr. 1234/2007 attiecībā uz Kopienas atbalstu piena un dažu piena produktu piegādei izglītības iestāžu skolēniem), kas stājas spēkā šā gada 1. jūlijā, paredz plašāku produktu klāstu, uz kuriem šis atbalsts attiecas. Tagad sarakstā iekļauti tādi produkti kā termiski apstrādāts piens ar vai bez dažādām piedevām, piena dzēriens bez laktozes, plašs sieru klāsts (tostarp sieri ar zemu tauku saturu), jogurti un citi fermentētie piena produkti ar vai bez piedevām, piemēram, paniņas un kefirs. No šā produktu klāsta dalībvalsts ir tiesīga

izvēlēties produktus, kurus atbalstīt savās skolās. Savukārt, lai pastiprinātu skolēnu un viņu vecāku informētību par ES atbalsta programmu, ir ieviesta prasība izglītības iestādē izvietot informatīvu plakātu par tās piedalīšanos atbalsta programmā.

Tāpat EK neseno ierosinājusi izveidot programmu skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem. Plānots, ka šī programma ES tiks īstenota sākot ar 2009./2010. mācību gadu. Abas programmas kopā veicinās veselības un uztura kvalitātes uzlabošanas skolēnu vidū saskaņā ar "Eiropas stratēģiju attiecībā uz uzturu, lieko svaru un aptaukošanos un ar to saistītajiem veselības jautājumiem".

Latvijā ES atbalsta programma "Skolas piens" vispārējās izglītības iestādēs darbojas kopš 2004. gada 1. maija. Ar Zemkopības ministrijas (ZM) atbalstu, programmai ir nodrošināts arī papildu valsts atbalsts, kas paredz pazemināt "Skolas piena" porcijas cenu vai arī nodrošināt vienu bezmaksas porciju dienā. Tāpat ZM ir atbalstījusi informatīvo plakātu par izglītības iestādēs piedalīšanos "Skolas piena" programmā izgatavošanu. Šos plakātus izglītības iestādē jau tagad var saņemt Lauku atbalsta dienestā, Latvijas Pašvaldību savienībā, vai arī tieši no sava piena piegādātāja. (informācijas gatavošanā izmantota Eiropas Komisijas informācija, www.europa.eu).